

Norges vassdrags- og energidirektorat
Middelthunsgate 29
Postboks 5091 Majorstua
0301 Oslo
E-post: nve@nve.no

07.06.2014

Høringsuttalelse til Gjengedal kraftverk og 132 kV kraftledning Gjengedal-Storebru/Agledal

Naturvernforbundet, WWF, DNT og Sogn og Fjordane Turlag ønsker å komme med felles innspill til SFE Produksjon AS sin konsesjonssøknad for Gjengedal kraftverk og 132 kV kraftledning Gjengedal-Storebru/Agledal, i Sogn og Fjordane, Gloppen kommune.

Gjengedalsvassdraget har flere ganger blitt vurdert som et av de mest verneverdige vassdragene i landet. Her finnes det store naturverdier som de truede naturtypene bekkekløfter og fossesprøytoner, våtmarksområder med mye våtmarksfugl, en storlaksstamme og et rikt friluftsliv. Den omsøkte kraftlinja og kraftverket vil forårsake store inngrep i noen av de mest verdifulle områdene og innenfor et landskapsvernområde. På grunn av negative konsekvenser på store natur- og friluftslivsverdier ber vi NVE om å anbefale i sin innstilling til Olje- og energidepartementet at det ikke gis konsesjon.

Nedenfor følger våre høringsinnspill til de konkrete fagtemaene; friluftsliv, fiske og biologisk mangfold.

Friluftsliv og landskap

Gjengedalsvassdraget er en uerstattelig del av dramatisk og vakker natur, som innbyr på sterke naturopplevelser og et variert friluftsliv. Naustdal-Gjengedal er et populært friluftslivsområde, som ligger delvis innenfor Naustdal-Gjengedal landskapsvernområde og er utgangspunkt for turløyper i alle retninger. Dette vakre fjellområde er mye brukt til friluftsliv, vinter som sommer. Her går flere merke stier, og området er rikt på vilt og fisk og har derfor i alle tider vært brukt til jakt og fiske.

I pressemeldinga den 9. januar 2009 skrev Miljøverndepartementet følgende:

Landskapet har stor variasjon, og her er noe av det fineste en finner av lavfjellslandskap i Sør-Norge. Landskapet omfatter både lavland, stølsdaler og fjellområder med breer. Særlig vassdragsnaturen gjør inntrykk. De mange dalene med elver og vatn er karakteristisk for området. Myr- og deltaområdene øst for Vonavatnet og nordøst for Storevatnet har særlig høy verneverdi.

En regulering av Storevatnet vil kunne føre til at de store ustabile løsmassene i nordøstre del av Storevatnet lett kan erodere ut i vannet på grunn av endret vannstand. Dette vil kunne få negative konsekvenser på landskapsverdiene også innenfor landskapsvernområdet.

Storevatnet er mye brukt til skigåing om vinteren og utover våren. I et så lavt liggende vann som Storevatnet vil en liten oppdemming kunne føre til store problemer med overvann på isen. Dette vil føre til at isen kan sprekke opp tidligere langs land enn når vannet er uregulert. Dette vil igjen få store konsekvenser for skigåing om vinteren og på vårparten.

Med hensyn til de store friluftslivs- og landskapsverdiene i området ber vi NVE om fraråde at det gis konsesjon til det omsøkte kraftverket og regulering av Storevatnet da konsekvensene på friluftslivet og landskapsverdiene vil etter vårt syn bli store og negative.

Fiske

Gjengedalsvassdraget er en særlig god villaks og sjøørretelv, med stor fisk og gode mål for gytebestanden. De store fiskene gyter og vokser opp i Gjengedalgjølet helt inn til Gjengedalsfossen, der hvor utløpstunnelen fra Gjengedal kraftverk er planlagt. Fisken vandrer opp i vassdraget i forbindelse med flommer, og flommene er nødvendige for at fisken skal gå opp til gyte plassene øverst i vassdraget. Gytetellinger på høsten viser at det er mye stor fisk i Gjengedalgjølet i gyteperioden og yngel på hele strekningen.

En regulering av vassdragets kilder vil medføre reduserte flommer og vannføring i vassdraget. Den planlagte restvassføringa om sommeren ($2,41 \text{ m}^3/\text{sekund}$) er rundt 20 prosent av gjennomsnittvannmengden i de fem sommermånedene. Dette betyr at den generelle vannstanden blir vesentlig lavere enn normalt og det vil få følger for villaksens og ørretens gyte og oppvekstområder. Blant annet vil den tørtlegge de viktige gyteøylene mellom Gjengedalsfossen og utløpet fra tunellen. I tillegg vil endringer i vanntemperatur Gjengedalsgjølet påvirke gyting, klekking og oppvekstvilkårene for fiskestammene negativt. Noe som vil redusere fiskebestanden over tid. Vi ønsker også å påpeke at det ikke har blitt gjennomført undersøkelser som belyser fare for gassovermetning og fiskedød. Dette anser vi som en stor svakhet ved konsekvensutredningen.

I de siste årene er den negative bestandsutviklingen hos villaksen kommet sterkt i fokus. Vi viser her til Norsk rødliste for arter som vurderer vassdragsregulering som en av de viktigste trusselfaktorene for villaksen.

I dag kan hvem som helst løse fiskekort og fiske hvor de vil i en elvestrekning på seks kilometer. Dette gjør Gjengedal til en yndet elv for fiskere. Bygging av Gjengedal kraftverk med regulering av elvas kilder vil få ødeleggende konsekvenser for både villaksen og ørreten. Dette vil igjen få negative konsekvenser for fiskebasert friluftsliv og fisketurisme.

Da vannkraftutbygging i Gjengedalsvassdraget etter vår vurdering vil få store negative konsekvenser for bestanden av villaks og ørret og fiskebasert friluftsliv ber vi NVE i sin innstilling å anbefale at det ikke gis konsesjon.

Naturverdier

På grunn av de store naturverdiene har Gjengedalsvassdraget flere ganger blitt vurdert som et av de mest verneverdige vassdragene i landet.

Rødlistede naturtyper

Det er registrert flere viktige naturtyper i området som blir berørt av kraftverket og kraftlinja, herunder bekkekløft, bergvegg og fossesprøytzone. Disse naturtypene har henholdsvis fått en verdivurdering både viktig til svært viktig, det betyr at naturtypene regnes å være av regional og nasjonalverdi. Bekkekløft, fosseberg og fossenger (fossesprøytzone) er oppført i Norsk rødliste for naturtyper 2011 som nær trua. Vannkraftutbygging med påfølgende regulering og redusert vannføring, regnes i følge rødlista og NINA rapport 738 «[Naturfaglige registreringer av bekkekløfter i Norge](#)» og Rådgivende Biologer rapport «[Framlegg til faggrunnlag for fossesprøytsoner i Norge](#)», som en av de største truslene mot disse naturtypene. Det som kjennetegner disse naturtypene er sjeldne, spesialiserte og sterkt fuktighetskrevede arter, av moser, lav og karplanter.

I konsekvensutredningen står det at bekkekløfta i Slettelva mellom Dalheim og fossesprøytsona i Gjengedalsfossen vil få et tørrere lokalklima på grunn av redusert vassføring. Likevel konkluderer SWECO i konsekvensutredningen med at utbygging av Gjengedal kraftverk vil gi middels til liten negativ konsekvens for verdifulle naturtyper. Vi stiller spørsmålsteget ved det faglige grunnlaget for denne konklusjonen. Da verdien av naturtypene er stor, og redusert vannføring er en av de største truslene mot disse naturtypene, vil konsekvensene av en vassdragsregulering i Gjengedalsvassdraget bli svært store negative, og ikke liten negativ konsekvens slik konsekvensutredningen hevder.

Vi viser her til naturmangfoldloven § 4 som setter mål om at naturtyper ivaretas innenfor deres naturlige utbredelsesområde og med det arts mangfoldet og de økologiske prosessene som kjennetegner den enkelte naturtype, og § 10 som sier at en påvirkning av et økosystem skal vurderes ut fra den samlede belastning som økosystemet er eller vil bli utsatt for. Da naturtypene bekkekløft og fossesprøytzone er satt på den Norske rødlista for naturtyper, og en regulering av vassdraget vil få svært store negative konsekvenser på disse naturtypene vil en utbygging av Gjengedalkraftverk være i strid med prinsippene i naturmangfoldloven. Av hensyn til de store naturverdiene som vil bli berørt av tiltaket, mener vi at NVE bør fraråde konsesjon til Gjengedalkraftverk.

Slåttemark, Våtmark og våtmarksfugl

Det er registrert naturtyper som rik edelauvskog (nasjonal verdi), bjørkeskog med høystauder (regional verdi), slåttemark (regional verdi) og flere myrer (lokalt viktig) innenfor området. De mange myrene og våtmarksområdene regnes å ha stor verdi for våtmarksfugl. En regulering av vassdraget vil føre til lavere vannstand som igjen vil føre til drenering av våtmarksområdene og dermed kunne få negativ innvirkning på fuglelivet. To rødlistede fuglearter er registrert innenfor området storlom og strandsnipe som begge er vurdert som nær trua på den norske rødlista.

Slåttemark er en utvalgt naturtype, dette innebærer at naturtypen har fått ekstra beskyttelse gjennom en egen forskrift. Utvelgelsen forplikter NVE til å ta særskilt hensyn og gjøre det som er rimelig for å unngå skade på slåttemarka. Det er bemerkelsesverdige at dette ikke er nevnt i konsekvensutredningen med et eneste ord. Vi stiller her spørsmålsteget til den faglige tyngden i konsekvensutredningen.

Oter

Det finnes oter på den berørte strekningen i Gjengedalsvassdraget. Oter regnes som sårbar i følge den Norske rødlista, i tillegg er oteren satt opp i Bernkonvensjonens liste II, som innebærer at Norge er forpliktet til å frede arten og til å sikre dens leveområder. Da fisk er oterens hovednæringskilde, og fiskebestanden vil bli sterkt påvirket av det omsøkte kraftprosjektet, vil prosjektet kunne få negative konsekvenser på oteren i det berørte området. Vi mener at en konsesjon vil kunne være i strid med

prinsippene naturmangfoldloven § 5 om forvaltningsmål for arter og Bernkonvensjonen som Norge har forpliktet seg til å følge opp.

Landskapsvernområde

Det foreslåtte kraftverket vil berøre Naustdal-Gjengedal landskapsvernområde. Alternativ 1 foreslår en regulering av Storevatnet, som ligger innenfor landskapsvernområdet.

Formålet med vernet er å ta vare på et egenartet og vakkert naturområde som er så godt som fritt for tyngre tekniske inngrep. Vi mener at en regulering av vannet vil kunne komme i strid med verneformålet. I følge § 48 i naturmangfoldloven kan vernemyndighetene gjøre unntak fra et vernevedtak dersom det ikke strider mot vernevedtakets formål og ikke kan påvirke verneverdiene nevneverdig. På bakgrunn av ovennevnte argumentasjon mener vi at verneverdiene vil bli påvirket nevneverdig og at det derfor ikke gis rom for å dispensere fra verneforskriften.

Vi viser også til § 49 i naturmangfoldloven som sier at det ved utenforliggende virksomhet som kan medføre skade inn i et verneområde, skal hensynet til verneverdiene tillegges vekt ved vurdering av om tillatelse bør gis, og ved fastsetting av vilkår. Vi mener derfor at NVE må legge avgjørende vekt i sin behandling av søknaden på konsekvensene kraftverket vil kunne få på landskapsvernområdet.

Mangelfullt kunnskapsgrunnlag

Gjeldende konsekvensutredning er svært mangelfull, det er ikke blitt innhentet ny kunnskap for områder med store naturverdier, slik som for eksempel bekkekløfta i Gjengedalen, i tillegg er mange av undersøkelsen gjort på feil tidspunkt av året. Da store naturverdier vil potensielt kunne bli påvirket av kraftprosjektet, stiller naturmangfoldloven strengere krav til dokumentasjon av virkningene av tiltaket. Vi viser her til naturmangfoldloven § 8 som sier at «Offentlige beslutninger som berører naturmangfoldet skal så langt det er rimelig bygge på vitenskapelig kunnskap om arters bestandssituasjon, naturtypers utbredelse og økologiske tilstand, samt effekten av påvirkninger. Kravet til kunnskapsgrunnlaget skal stå i et rimelig forhold til sakens karakter og risiko for skade på naturmangfoldet.» Det står videre i veilederen til Naturmangfoldloven kapittel II, at utredning og innhenting av ny kunnskap vil være aktuelt der tiltaket er omfattende og berører naturmangfold, og der naturmangfoldet som berøres antas å være truet eller nær truet.

Kunnskapsbasert forvaltning er et viktig prinsipp som, etter vår mening, bør praktiseres i større grad enn vi ser i dag. Tap av leveområder, er sammen med de globale klimaendringene, den største trusselen mot vårt naturmangfold. Vi mener derfor at beste miljøstandard må følges i alle energiprojekter.

Gjengedal kraftverk er et omfattende prosjekt som kan få store negative konsekvenser på truet naturmangfold av nasjonal verdi, vi mener derfor at gjeldende konsekvensutredning er så mangelfull at NVE ikke kan ta stilling til konsekvensene av kraftutbyggingen på de store naturverdiene.

Da virkningene av prosjektet ikke har blitt tilstrekkelig belyst og det med stor sannsynlighet er fare for skade på naturmangfoldet, vil føre-var-prinsippet i naturmangfoldloven § 9 komme til anvendelse. Dette prinsippet innebærer at når det treffes en beslutning uten at det foreligger tilstrekkelig kunnskap om hvilke virkninger tiltaket kan ha for naturmiljøet, skal usikkerheten komme naturverdiene til gode. Med bakgrunn i føre-var prinsippet, mener vi derfor at NVE må avslå omsøkt prosjekt, på grunn av fare for skade på store naturverdier. Før NVE kan vurdere å gi konsesjon må det etter vår oppfatning gjennomføres tilleggsutredninger for å sikre et forsvarlig kunnskapsgrunnlag.

Vi mener imidlertid at det med bakgrunn i gjeldende kunnskapsgrunnlag er klare argument for at konsesjon vil være i strid med forvaltningsmålene for både arter og naturtyper (§§ 4 og 5 i naturmangfoldloven).

Samlet belastning

Det er bygget et kraftverk i Rognkleivelva, det er gitt konsesjon til et kraftverk i Aatverelva, det er søkt konsesjon for et kraftverk i tverrelva i Ommedal og det er søkt konsesjon for Gjengedal kraftverk. Dersom alle kommer i drift vil 90% av vannressursene i vassdraget være utbygd. Konsekvensutredningen har ikke tatt for seg den samlede belastningen på økosystemet, slik naturmangfoldlovens § 10 om samlet belastning krever. Før NVE kan fatte et endelig vedtak må vurdering av den samlede belastningen på Gjengedalsvassdraget gjennomføres.

Konklusjon

Naturvernforbundet, DNT og WWF velger å engasjere oss spesielt i denne viktige saken fordi vi mener at Gjengedal kraftverk vil få store negative konsekvenser på nasjonalt viktige og spesielt sårbare naturverdier, landskapsvernområde, fiske og viktige friluftsområder med store landskapsverdier. Vi mener prinsipielt at negative konsekvenser på verneområder og spesielt sårbare naturverdier som vi har et nasjonalt forvaltningsansvar for, må tillegges stor vekt ved konsesjonsbehandlingen, og være et selvstendig avslagsgrunnlag. All energiproduksjon har konsekvenser for naturen, men det vil være lite hensiktsmessig å bygge ut fornybar energi uten å ta hensyn til naturmangfoldet. Utbygging av fornybar energi må gjøres på en måte som ivaretar hensynet til verdifull natur, i tråd med våre internasjonale forpliktelser knyttet til blant annet konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) om å stanse tap av arter innen 2020.

Elsertifikatmarkedet har ført til stort press på å få behandlet flest mulig konsesjonssaker i løpet av kortest mulig tid. Det er per 2014 gitt konsesjon til langt mer kraft enn målet for elsertifikatordningen på 13,2 TWh for Norge, og flere konsesjoner står i kø fram mot 2017. Det store antallet saker krever store samfunnsressurser, omfattende byråkrati, og ikke minst skaper store og unødvendige konflikter rundt prosjekter som kanskje aldri kommer til å bli realisert. Det er derfor desto viktigere at vi får på plass en tilfredsstillende mekanisme som sikrer at de prosjektene som har størst negative konsekvenser for naturmiljø blir luket ut og avslått på et tidlig tidspunkt.

Natur- og friluftslivsverdier i Norge er rangert i tre kategorier: nasjonale, regionale og lokale naturverdier. Vi mener at denne inndelingen bør legges til grunn for hvordan hensynet til naturmiljøet skal ivaretas i hver enkel utbyggingssak. Nedbygging og forringelse av nasjonale friluftslivs- og naturverdier må ikke tillates, og dette må kunne være tilstrekkelig som en tydelig avslagsgrunn. Ved prosjekter som berører regionale naturverdier må det stilles krav om alternativ lokalisering og tilpasning av prosjektet slik at skadeomfanget blir minst mulig. Utbygging i naturverdier av lokalverdi bør unngås, men kan eventuelt tillates under forutsetning at erstatningsareal sikres.

Med bakgrunn i at Gjengedal kraftverk og kraftledning vil få negative konsekvenser for nasjonale naturverdier, viktige friluftslivsområder med storslått landskap og direkte berøre et landskapsverneområde, mener vi at naturhensynet må tillegges så stor vekt i denne saken at NVE anbefaler at det ikke gis konsesjon til Gjengedal kraftverk og kraftledning Gjengedal-Storebru/Agledal.

Vi viser i tillegg til uttalelsen fra Naturvernforbundet og Sogn og Fjordane Turlag.

Med vennlig hilsen

Maren Esmark
generalsekretær i Norges Naturvernforbund

Ingrid Lomelde
leder for klima- og energiavdelingen i WWF-Norge

Oddvin Lund
fagsjef i Den Norske Turistforening (DNT)

Ron Overdevest
Sogn og Fjordane Turlag